

Är det dags att byta ut SAB mot DDC?

av Jon Erik Nordstrand

Jon Erik Nordstrand har varit överbibliotekarie vid universitetsbiblioteken i Umeå och Göteborg samt vid Bibliotek & läranderesurser vid Högskolan i Borås.

Han har bl.a. varit ordförande i LIBRIS ledningsgrupp och är ledamot av KB:s styrelse. Han har numera utredningsuppdrag för Högskolan i Borås och är också verksam i ett eget företag, Eketorpet. Han utreder just nu ansvarsbibliotekssystemet. Foto: Charlotta Hanner Nordstrand

Under det senaste året har jag deltagit i ett arbete vid KB för att studera hur katalogiseringsarbetet kan effektiviseras och styras. Här skall jag bara ta upp diskussionerna kring en eventuell övergång till Dewey som klassifikationssystem.

Först en repetition om Dewey: Det kallas ofta för DDC, Dewey Decimal Classification, eftersom det är ett klassifikationssystem med sifferkoder. Det konstruerades av Melvil Dewey och utkom i sin första upplaga 1876. UDK skapades ur Dewey, men därefter har systemen skilts åt. Dewey har vunnit sin stora framgång genom att vara väladministrerat, inte genom att vara teoretiskt banbrytande. Melvil Dewey skapade sen stor förmögenhet, framför allt genom att lämna biblioteksbanan och bli ägare av fritidsanläggningar. Dewey testamenterade sin förmögenhet till underhållet av systemet, och därmed kunde det bli regelbundna och stringent uppdaterade nya

upplagor. Numera ägs det av OCLC.

I grunden är Dewey ursprungligen ett hyllplaceringssystem. Eftersom en bok bara kan stå på ett ställe klassar man normalt med bara en kod. I Norge och i Frankrike är det dock vanligt med flera koder, ungefär som i vår tillämpning av SAB.

Utredare inom KB var Magdalena Svanberg. Jag skall inte här beskriva gruppens arbete, det görs bäst genom all den dokumentation som ges på KB:s webbsidor. Men jag stödjer mig på Magdalenas arbete och jag tar flera faktauppgifter därifrån. Hennes gedigna arbete behandlar detaljer i Deweysystemet och det ger också en rad statistikuppgifter. (Magdalena Svanberg, *Delstudie 3. En förstudie över vad en övergång till Dewey Decimal Classification skulle innebära.* http://www.kb.se/kul/DDC_rapport.pdf)

Jag tror inte att mina åsikter är särskilt kontroversiella inom vår arbetsgrupp. Men det jag skriver är helt mina egna åsikter.

DDC 분류번호표					
000	중 류	400	언 어	800	문 학
001	저서, 학문일반	410	언어학	810	미국문학
002	도서관	420	영어	820	영국문학
003	시스템	430	독일어	830	독일문학
004	관심사, 컴퓨터	440	프랑스어	840	프랑스문학
005	컴퓨터응용그해방	450	이탈리아어	850	이탈리아문학
006	컴퓨터 응용	460	스페인어, 포르투갈어	860	스페인, 포르투갈문학
010	사치학	470	러시아어	870	러시아문학
020	문학 일반	480	고전그리스어	880	고전그리스, 헬레니즘문학
030	북아시안	490	구약어 언어	890	기타 지역문학
050	발만현속간행물	491.7	러시아어	891.7	러시아문학
040	발만단체, 박물관학	495	한국어	895	한국문학
070	신원, 연문, 기념물	496	일본어	896	일본문학
080	발만모음집, 행사	497	한국어	897	한국문학
090	전시본, 직가본				
100	철 학	500	순수과학	900	지리 및 역사
110	형이상학	510	수학	909	세계사
120	자연과학	520	물리학	910	역사

Dewey's decimalklassifikationssystem på koreanska. Foto: Jon Erik Nordstrand

Hur är en framtida katalog?

Varje diskussion om system för kataloger bör utgå från en vision om hur katalogen ska användas. Man måste kunna identifiera ett användarperspektiv. Vi har de vanliga kraven om att en katalog ska ge information om huruvida ett bibliotek har ett visst dokument, vad man har inom ett visst område och vad man har av en viss författare. Det är en utma-

ning att förstå vad detta innebär i ett nätsamhälle med gränslösa litteratursamlingar, men det är inte en principiell förändring av katalogens uppgift.

Jag har en vision om hur en katalog ska fungera. Man ska kunna gå till den och säga: "Det här dokumentet är intressant, finn resen." Eller man ska kunna beskriva sitt intresseområde i naturligt språk och få ett meningsfullt svar. Och då ska katalogen svara med en relevansordnad lista. Det som Google gör, i huvudsak att jämföra ord, och Amazon, att ta in tidigare köp- och sökmönster, är en enkel början på detta.

För en god sökning behövs också ämnesbeskrivningar i dokumentbeskrivningarna. Och här ska jag argumentera för traditionella klassifikationskoder. Men först ska jag ta upp ett vanligt argument mot koder.

Det vanligaste argumentet mot koder är nämligen att de är svåra att begripa. Människor tänker inte i koder utan med ord, lyder argumentet mot koder. Vi klarar inte av att få våra användare att söka på kodsysteM, heter det. Och de argumenten är korrekta och får gott stöd i alla användarundersökningar som görs av bibliotekskataloger. I storleksordningen bara 1 % av sökningarna görs på koder, och förmodligen är det utbildade bibliotekari-er som sökt. Med andra ord, lyder det resonemanget, kan vi sluta med koder eftersom ingen användare har någon nytta av dem

Men det resonemanget anser jag ha ett fundamentalt fel. Det förväxlar interaktionen med den lagrade informationen. Bara för att vi hittills sökt genom att ange en klassifikationskod behöver vi inte göra det i framtiden. Diskussionen om klassifikationssystem bör utgå från hur man ur en databas synpunkt bäst beskriver ett ämnesinnehåll, hur människor kommunicerar med systemet är en helt annan fråga.

En av fördelarna med ett klassifikationssystem är att det är neutralt till det använda

språket. Utan besvärliga översättningsprogram mellan olika språk kan vi söka i databaser med dokument på olika språk. En annan fördel är att företeelser är tämligen konstanta, medan orden som beskriver dem ändras mycket oftare. Företeelsen "cykel" har som exempel också kallats "velociped". Och små handräknare har kallats "miniräknare", "räknedosa", "kalkylator". Alla kan göra den listan mycket längre.

Detta avslutar första ledet i mitt resonemang, vi kommer att använda klassifikationskoder under lång tid framöver, men det skall döljas för användarna.

Då kommer nästa fråga, vilket klassifikationssystem bör man använda. Det klassiska SAB-systemet är en uppenbar kandidat. Dess fördel är att det finns, många bibliotek har också använt det som hylluppställning och många böcker har en ryggmärkning från SAB.

Men jag kan inte se något annat skäl att använda SAB än man redan gör det. Det är ett starkt argument, men man bör pröva om det finns andra alternativ och försöka väga fördelarna med ett alternativt system mot nackdelen att behöva byta system.

I artikelns fortsättning ska jag argumentera för att Dewey är det rimliga alternativet till SAB, och jag ska ge skäl för att gå över till Dewey och också skissa på hur det kan göras.

Dewey är det i särklass mest använda systemet i omvärlden. Det är inte perfekt ur teoretisk synvinkel. Det är tom äldre än SAB, men det har den stora fördelen att det faktiskt används över hela världen liksom att det är väladministrerat. Numera ägs som sagt systemet av OCLC som genom sin storlek och goda ekonomi garanterar att systemet kan fortsätta utvecklas.

Det används i de anglosaxiska länderna. I praktiken all engelskspråkig litteratur klassificeras enligt Dewey, ofta finns koderna tryckta i böckerna. På senare år har vi sett en ökad övergång till Dewey över hela världen. I den tyska nationalbibliografin använder man nu-

mera DDC. Norge gör det liksom Frankrike.

Detta innebär att 85 % av de svenska bibliotekens utländska förvärv görs från länder där nationalbibliografin har DDC som klassifikationskod.

I Tyskland var det ett uttalat mål att man ville stödja forskningens internationalisering genom att gå över till Dewey.

I Sverige används Dewey redan av KTHB och Luleå tekniska universitetsbibliotek för dess naturvetenskapliga litteratur.

Måste man anpassa till svenska förhållanden?

En viktig fråga när man överväger ett annat klassifikationssystem är att fråga sig om det måste anpassas till våra egna förhållanden. Ja, till en viss del är det självklart helt nödvändigt. Ett utländskt system kan ju t.ex. knappast ha koder för svenska detaljerade geografiska förhållanden.

Jag har också förstått att det finns delar där vi inte kan beskriva våra förhållanden i ett anglosaxiskt system. Juridik lär vara ett sådant - i Norge har man en särskild anpassning av Dewey till vårt juridiska system, Roman Law. Så det finns en färdig anpassning där som kan användas.

Men i övrigt tycks det som om vår kultur och vårt politiska synsätt inte är så annorlunda. Dewey har ungefär samma skeva syn på utomeuropeiska religioner som SAB har, men det finns koder i båda systemen för utomeuropeiska religioner. Ifråga om behandlingen av homosexualitet, som en sjukdom eller inte, har Dewey varit progressivare än SAB.

Och politiska ställningstaganden finns i alla systemen. Alla dessa frågor behandlas i Magdalenas Svanbergs utredning, min tolkning av hennes redovisning är att Dewey i vart fall inte är sämre än SAB vad det gäller att bära fördomar som vi idag anser politiskt felaktiga.

En sidoanmärkning är att jag besökte Korea för ett år sedan. Jag besökte då Korean University, ett av prestigeuniversiteten i det-

ta land. I Korea, med dess särpräglade kultur, gick det alltså utmärkt att klassificera och ställa upp böckerna enligt Dewey.

Ska DDC översättas till svenska?

Antag att man bestämmer sig för att använda Dewey i Sverige. Då kommer ju frågan om man skall trycka en svensk upplaga, dvs. om man skall översätta systemet från engelska.

Frågan är viktig, vi talar ju svenska i Sverige och jag hör till dem som värnar om det svenska språket. Trots det anser jag att vi inte bör översätta systemet. Visserligen behövs det begreppsförklaringar, det är t.ex. inte självklart för en svensk vilka årskurser i ungdomsskolan som omfattas av begreppet "primary school". Men i övrigt, när sådana oklarheter lösts, tycker jag inte att man ska översätta systemet. Inte bara därför att det blir dyrbart, ett översättningsarbete som en engångsinsats borde man kunna finansiera. Nej, det främsta skälet till att behålla den engelskspråkiga upplagan är att vi skall ta tillvara dynamiken i systemet. Har man börjat översätta tvingas man översätta alla nya termer som i Dewey kommer mer eller mindre kontinuerligt in i systemet. Den aktuella Dewey-versionen definieras nämligen enligt den databas OCLC upprätthåller, den tryckta skriften är bara en ögonblicksbild av hur systemet såg ut vid ett visst klockslag.

För de få böcker som kommer att klassificeras vid biblioteken är det knappast svårigheten för bibliotekarierna som kommer att vara det största problemet. De böckerna är ju oftast skrivna på engelska, och när man väl fått klart för sig vilket ämne som behandlas, är det knappast något större problem att hitta en engelsk beskrivning till en klassifikationskod.

Samarbete med folkbibliotek

Ytterligare en fråga är vad ett införande av Dewey skulle innebära för samarbetet mellan vetenskapliga bibliotek och folkbibliotek. Jag är inte så orolig. Som jag påpekar är det mycket

få sökningar som görs på klassifikationskoder, logiskt sett kan det då ur användarsynpunkt inte betyda särskilt mycket om de olika biblioteksformerna har olika klassifikationssystem. Vidare har flera folkbibliotek, bl.a. mitt eget i Kungsbacka, flyttat om litteraturen så att den inte står uppställd i strikt SAB-ordning. Det har man gjort för att öka användarvänligheten.

Beträffande gruppen studenter är jag övertygad om att de skulle klara ett byte från SAB till Dewey. Kommer studenterna utomlands - och man hoppas ju att alla studenter ska få tillbringa en termin i ett annat land - kommer de oftast i alla fall att tvingas arbeta i ett Dewey-bibliotek.

Internationalisering av katalogiseringen

Biblioteken har på ett berömvärt sätt tillämpat internationella standarder. Det har varit en enorm styrka. I Sverige införde vi redan på 1970-talet ungefär samma beskrivningsformat (MARC) som British Library och Library of Congress. Vi översatte de angloamerikanska katalogreglerna och fick hyggligt överensstämmande katalogposter. Numera har vi helt lämnat den svenska varianten av MARC-formatet, och formatmässigt kan vi importera katalogposter utan egentliga konverteringar. Under en lång tid hade vi en egen teckenstandard, men sedan förra året har vi en standardiserad teckenkod, Unicode. I samordningen med omvärlden, för att göra våra beskrivningssystem allt bättre samkörbara, är det egentligen bara två ting kvar, ämnesbeskrivningen och namnformerna. Att harmonisera namnformerna är inte lätt, det finns inte någon bra standard. Däremot kan vi åstadkomma gemensam ämnesbeskrivning, och det skulle leda till att det vore möjligt att få katalogiseringen nära nog automatiserad.

Målet att beställa en bok och få en katalogisering levererad med boken utan att man behöver granska den är inte så avlägset.

En annan fråga i sammanhanget är hyll-

uppställningen.

Som jag ser det är hylluppställningen separerad från klassifikationskoden, trots Deweys historiska ursprung som ett hyllsystem. Flertalet universitetsbibliotek har släppt den kopplingen eller man använder ytterst korta SAB-koder för hylluppställningen. Om någon ska sortera om böckerna är det i så fall varje biblioteks beslut, men jag tror inte att många vill göra det.

Hur bör man gå vidare?

Att byta klassifikationssystem är en stor uppgift. Det är knappast den fråga som sysselsätter de flesta bibliotekschefer i deras arbete med att orientera biblioteken mot framtiden. I den remissomgång som gjorts pekar nästan alla svaren på att det behöver göras ytterligare utredningar.

Skälen för att införa Dewey som klassifikationssystem är strategiskt, och det är först på sikt som vinsterna kommer. Man kan inte begära eller förvänta sig att enskilda mindre bibliotek skall ta steget på egen hand, det är ju bara inom teknikområdet som två svenska bibliotek har tagit steget.

Det är en hel som behöver göras. Vi behöver utveckla rimligt bra tabeller för automatisk översättning mellan Dewey och SAB. Där har ett stort arbete redan f.ö. redan gjorts av Bodil Gustafsson vid SUB. Vi behöver erfarenheter av utbildning i Dewey. Och framför allt behöver vi vänja oss vid tanken på att kanske lämna SAB vid de vetenskapliga biblioteken.

Därför är det rimliga att det är nationalbibliografin som leder utvecklingen, alltså att KB driver utvecklingen och ser till att Dewey anpassas till svenska förhållanden och att de svenska böckerna får Deweykoder.

Detta skulle ge den omedelbara vinsten att den svenska litteraturen blir bättre sökbar i internationella system. Och det skulle ge värdefulla erfarenheter, och i praktiken utgöra de ytterligare utredningar som efterfrågas.